Rodica MAŢCAN

FORMELE VERBALE CARE EXPRIMĂ POSTERIORITATEA ÎN FRANCEZĂ ŞI ROMÂNĂ

Capacitatea formelor verbale de a exprima temporalitatea se datorează în mare parte contextului. „Valorile contextuale ale timpurilor verbale […] apropie oarecum timpurile, dată fiind omogenitatea condiţiilor contextuale de întrebuinţare. De aceea, acolo unde permite semantica verbului, timpurile pot fi întrebuinţate unul în locul altuia” [2, p. 157-158]. În afara formelor verbale de viitor, cele mai frecvente forme utilizate pentru reflectarea posterităţii în franceză şi română sunt: *le présent* / prezentul, *le passé composé* / perfectul compus, *l'imparfait* / imperfectul, *le conjonctif* / conjunctivul, *l'impératif* / imperativul. Prezentul este folosit cel mai des în această funcţie.

Utilizarea *prezentului* determină o modificare a reprezentării clasice a acestei forme temporale, ca punct în mijlocul axei cronologice care separă trecutul de viitor. Cazurile în care prezentul coincide cu momentul vorbirii sunt mai curând o excepţie. Ch. Touratier afirmă că „din 2000 de fraze ale unui locutor parizian, care conţin 1473 de cazuri de prezent”, n-a găsit decât 7 exemple de „simultaneitate aproape strictă” [9, p. 74]. Prezentul nu este purtător al semului *actual*, după cum postulează gramaticile şcolare tradiţionale. În exemplele următoare vom demonstra frecvenţa întrebuinţării prezentului în locul viitorului, inclusiv în opere literare.

1. – Clara, vous savez sans doute, reprit la duchesse [...], que *demain* les bans de monsieur d'Ajuda-Pinto et de mademoiselle de Rochefide **se publient**? [BPG, p. 82] / – Clara, desigur că ştii, reluă ducesa [...], că *mâine* **se fac anunţurile** pentru căsătoria domnului d'Ajuda-Pinto cu domnişoara de Rochefide [BMG, p. 283].

2. – Eh bien! Elle **va** *lundi prochain* au bal du maréchal Carigliano [BPG, p. 117]. / – Ei bine, *lunea viitoare* **se duce** la balul mareşalului Carigliano [BMG, p. 326].

3. – [...] mais le Roi **signe** *demain* le contrat de mariage, et votre pauvre cousine ne sait rien encore [BPG, p. 221]. / – [...] dar regele **va semna** *mâine* contractul de căsătorie, iar biata dumitale vară nu ştie nimic [BMG, p. 451].

4. – C'est fini de ce matin. Nous **dinons** tous les trois ensemble, ensemble! Comprenez-vous? [BPG, p. 192]. / – De ast-dimineaţă toate-s gata. **O să luăm masa** toţi trei împreună, împreună! [BMG, p. 417].

5. – Mes enfants, je meurs si vous continuez, cria le vieillard en tombant sur son lit comme frappé par une balle. Elles me **tuent**! se dit-il [BPG, p. 217]. / – Copilele mele, mă ucideţi, dacă continuaţi tot aşa, strigă moşneagul, prăbuşindu-se pe pat, ca străpuns de un glonţ. **Au să** mă **ucidă**, îşi spuse el [BMG, p. 447].

BDD-A20769 © 2006 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:51 UTC)

În primele trei enunţuri în franceză şi în primele două în română prezentul are valoare de viitor, datorită modalizatorilor temporali care îl însoţesc (*demain – mâine, lundi prochain – lunea viitoare*), pe când în enunţul al patrulea prezentul din franceză **nous dinons** este precedat de *C'est fini de ce matin / De ast-dimineaţă toate-s gata*, ceea ce îi permite traducătorului să întrebuinţeze în varianta română verbul la viitor – **o să luăm masa**. În exemplul al cincilea prezentul **elles** me **tuent / au să** mă **ucidă** este motivat de condiţionalul din propoziţia precedentă **je meurs si vous continuez / mă ucideţi, dacă continuaţi tot aşa,** valoare evidenţiată de traducător şi în română.

Perifraze cu verbe modale care exprimă posterioritatea

Construcţiile cu ***aller*** sau ***vouloir*** reflectă din punct de vedere enunţiativ *un viitor spre care vorbitorul se îndreaptă*, iar cele formate cu ***devoir***, dimpotrivă, desemnează o acţiune impusă din exterior. Într-un fel, acesta este un viitor care „vine" spre vorbitor: Ex.: *Son procès* ***doit passer*** *prochainement* [5, p. 731]. / *Procesul său* ***trebuie*** *să aibă loc în curând*; *Je* ***dois dîner*** *avec lui la semaine prochaine* [6, p. 58]. / ***Trebuie*** *să iau masa cu el săptămâna viitoare.*

E. Benveniste susţine că viitorul s-a format cu ajutorul auxiliarului *vouloir / a vrea* („le futur se constitue souvent à date récente par la spécialisation de certains auxiliaires, notamment „vouloir" [1 p. 75]), iar D. Leeman completează: „***devoir*** peut aussi être un auxiliaire de temps et indiquer le futur proche, mais seulement avec les verbes d'action". „Ainsi, *Paul doit être malade* n'a pas le sens «Paul va être malade». En revanche, *Max reste chez lui car sa femme doit accoucher* signifie *sa femme «va accoucher»*" [8, p. 122]. ***Falloir***, ca şi ***devoir*** sau ***pouvoir***, este capabil să orienteze gândul spre viitor. Susţinem această aserţiune prin următoarele exemple:

1. – Oui, dit Poiret, **il faut aller** *demain* chez madame de Restaud [BPG, p. 62]. / – Da, spuse Poiret, **trebuie să mergi** *mâine* la doamna de Restaud [BMG, p. 259].

În acest exemplu *falloir* îşi păstrează sensul datorită modalizatorului *demain / mâine.*

2. – […] Le baron de Rastignac **veut-il être avocat**? Oh! Joli. **Il faut pâtir** *pendant dix ans*, **dépenser** mille francs par mois, **avoir** une bibliothèque, un cabinet, **aller** dans le monde, **baiser** la robe d'un avoué pour avoir des causes, **balayer** le palais avec sa langue [BPG, p. 109]. / – […] Baronul de Rastignac **vrea** probabil **să intre în avocatură**? Frumuşică socoteală! **O să te chinuieşti** *vreo zece ani*, **o să cheltuieşti** în fiecare lună o mie de franci, **o să-ţi faci** o bibliotecă, un notariat, **o să umbli** prin lumea bună, **o să te ploconeşti** în faţa celor de la care poţi ciupi un proces, **o să goneşti** prin tot Palatul de Justiţie, până ţi-o ieşi limba de-un cot [BMG, p. 316].

Desemantizarea lui *falloir* este în acest caz totală, de aceea în română fraza este tradusă bine, verbele fiind utilizate la viitor.

3. – Oh! Monsieur, dit Victorine en joignant les mains, pourquoi **voulez-vous tuer** monsieur

BDD-A20769 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:51 UTC)

Eugène? [BPG, p. 105]. / – Oh! Domnule, zise Victorine împreunându-şi mâinile, de ce **vreţi să-**l **ucideţi** pe domnul Eugen? [BMG, p. 311].

4. – Je **ne veux pas qu'on tire** des coups de pistolet chez moi, dit madame Vauquer [BPG, p. 106]. / – **Nu vreau să se tragă** cu pistolul aici, la mine, spuse doamna Vauquer [BMG, p. 312].

5. – [...] Il a un fils unique auquel **il veut laisser** son bien, au détriment de Victorine [BPG, p. 114]. / – [...] Are un singur fiu, căruia **vrea să-i lase** tot ce are, păgubind astfel pe Victorine [BMG, p. 322].

6. – [...] **Je veux travailler** noblement, saintement; **je veux travailler** jour et nuit, ne devoir ma fortune qu'à mon labeur. Ce sera la plus lente des fortune [...] [BPG, p. 117]. / – [...] **Vreau să muncesc** cu nobleţe, cu sfinţenie. **Vreau să muncesc** zi şi noapte şi să-mi datorez bogăţia doar muncii mele. Va fi cea mai lentă îmbogăţire [BMG, p. 325].

7. – [...] **Je peux vous prouver** que je vous aime pour vous [BPG, p. 139]. / – [...] **Vreau să-ţi dovedesc** că te iubesc pentru dumneata însuţi [BMG, p. 353].

8. – Oh, oui! **Je dois sortir** pour des affaires qu'il est impossible de remettre [BPG, p. 167]. / – Ah, da! **Trebuie să ies** în oraş pentru nişte treburi, pe care mi-e cu neputinţă să le amân [BMG, p. 387].

Verbele *vouloir, devoir, pouvoir* din exemplele 3-8 îşi păstrează semele de intenţie, dorinţă, aspiraţie, voinţă, fapt ce le justifică valoarea de acţiune realizabilă în viitor.

Din punct de vedere semantic, este necesară distincţia între „eventualitate", „obligaţie" şi „capacitate". D. Leeman propune o analiză semantică destul de nuanţată a acestor semiauxiliare modale. Ea distinge două cazuri:

„– ou bien le locuteur porte un jugement sur l'existence du rapport sujet-procès: sembler, paraître, devoir ou pouvoir au sens „éventualité" […] – ou bien le locuteur porte un jugement sur le rapport sujet-procès lui-même; les semi-auxiliaires indiquent alors une disposition de la personne (sujet), nécessaire, préalable à l'accomplissement du procès; Guillaume les appelle pour cela „verbes puissanciels": notionnellement ils préexistent à tous les autres verbes car ils en sont les présupposés […] [8, p. 128].

Unele verbe pot exprima posterioritatea: *compter, espérer, penser*. Iată câteva exemple din limbajul colocvial: *Compte venir bientôt parmi nous; Vous pensez rentrer à temps? J'espère partir le plus rapidement possible*; şi din opere literare: – Ne pensez-vous pas, dit Eugène, que madame de Beauséant a l'air nous dire **qu'elle ne compte pas voir** le baron de Nucingen à son bal? [BPG, p. 204] / – Dar, îşi zise Eugen recitind biletul, doamna de Beauseant îmi spune destul de limpede că pe baronul de Nucingen **nici nu vrea să-l vadă** [BMG, p. 428].

Verbul *compter* are şi echivalentul *a spera*, deci nu suntem de acord cu traducerea făcută, deoarece în română s-a omis *à son bal / la balul său*, fapt ce-i anulează valoarea de viitor. Propunem, în schimb, următoarea traducere: *Ea nu speră să-l vadă pe baronul de Nucingen la balul său*.

BDD-A20769 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:51 UTC)

În paralel cu analiza *semantică* este interesant să examinăm comportamentul *sintactic* al acestor verbe, care au statutul de „***semi-auxiliare de modalitate***” [D. Leeman, 1993; E. Benveniste, 1997]. Spre deosebire de auxiliarele clasice, numite “de timp” (*avoir, être* şi în parte *aller*), aceste verbe *modale* (ca *pouvoir, devoir, vouloir, désirer espérer, croire* etc.) nu sunt gramaticalizate în franceză. Construcţiile din care acestea fac parte nu sunt stabile. Din punct de vedere formal, *auxilierea de modalitate* diferă de *auxilierea de temporalitate* prin faptul că „*începe la un grad mai înalt*” [1, p. 188]. Primul element este forma flexibilă a auxiliantului, al doilea e infinitivul verbului auxiliat: „il peut arriver”; „je dois sortir” [*idem*]. Unul dintre criteriile de „auxiliere de modalitate” este, după Benveniste, „conversiunea formei personale a auxiliatului într-o formă de infinitiv: «Pierre chante» devine „Pierre peut (doit) chanter”. De aici rezultă că *infinitivul este forma modalizată a verbului* […]” [*Idem*].

Analizând valorile modale, aspectuale şi temporale ale verbului *devoir*, K. Kronning îi descoperă 38 de accepţii semantice. Printre acestea – următoarele valori de viitor:

Le „futur”: Le temps semble **devoir s’améliorer** *bientôt*.

Le „futur proche”: Il **doit venir** *d’un moment à l’autre*.

Le „futur indéfini”: Il semble qu’on quitte le monde, qu’on ne **doit** plus *jamais* **arriver** nulle part...

Le „futur virtuel”: Daniel **doit aller** au cinéma ce soir.

Le „futur probable”: Il **doit s’embarquer** la semaine prochaine.

Le „futur d’obligation”: Le soldat **doit rejoindre** son corps d’ici huit jours.

Le „futur du passé subjectif”: [...] le roi partit pour Compiègne, où il ne **devoit être** que peu de jours.

Le „futur du passé des journalistes”: Après dix heures d’entretiens avec les dirigeants argentins, le secrétaire d’Etat américain **devait reprendre** les discussions hier après-midi [...].

Le „futur du passé des historiens”: Jésus parait être resté étranger à ses raffinements de théologie, qui devait bientôt remplir le monde de disputes stériles [7, p. 16-19].

Valorile verbului *devoir* sunt determinate de context. D. Leeman constată că verbele modale *croire, savoir, estimer, penser* etc. [Cf. de asemenea S. Alexandrescu, „Sur les modalités *croire* et *savoir*”, *Langages*, nr. 43, 1978, p. 19-27; probleme de polisemie legate de verbele modale *pouvoir, vouloir, devoir, savoir* în B. Pottier, „Sur la formulation des modalités en linguistiques”, *Langages*, 1978, nr. 43, p. 39-46; C. Fuchs, „L’opérateur *pouvoir*: valeurs, interprétations, reformulations”, *Langue française*, 1989, nr. 84, p. 83-93] pot fi considerate ca semiauxiliare modale, căci „ele admit o propoziţie completivă echivalentă cu infinitivul, care are proprietăţi de complement şi atunci verbul introductiv poate fi precizat din punct de vedere aspectual. Caracteristic pentru perifrazele cu sens de viitor este faptul că acestea pot fi uşor înlocuite cu forma de viitor a verbului.

BDD-A20769 © 2006 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:51 UTC)

Alte perifraze sau expresii care includ semul posterioritate-prezent

Sunt greu de identificat toate construcţiile pe care le utilizează limba pentru a exprima un eveniment viitor, vom enumera doar câteva perifraze şi expresii relative la viitor: *être sur le point de, être en passe de* (nuanţă de admiraţie):

Il **est sur le point de** terminer son ouvrage [6, p. 57]. / El **este pe cale de** a termina lucrarea. = El va termina lucrarea în curând.

Il **est en passe de** devenir un grand orateur. (*Idem*) / El **este în situaţia de** a deveni un mare orator. = El va deveni un mare orator.

Ce n'est pas pour, *n'avoir plus qu'à, avoir à + infinitif, avoir l'intention de, être prêt à, cela risque de + infinitif, à nous (vous) de + infinitif*. Aceste construcţii sunt, de asemenea, modalizate:

Cela n'est pas pour durer [5, p. 731]. / **Aceasta nu va** dura.

Tu **n'as plus qu'à** lui expliquer les choses. / **Va trebui să**-i explici lucrurile.

C'est tout ce qu'il y **a à faire**. / E tot **ce va trebui de făcut**.

Viitorul din limba română este, sub aspect funcţional, echivalent cu toate construcţiile franceze. Fără a face vreo concluzie, constatăm varietatea mijloacelor de exprimare a viitorului, pe care le utilizează cele două limbi.

Conjunctivul prezent, infinitivul, imperativul cu valoare de viitor

Deşi formele indicativului exprimă în primul rând viitorul, atât în limba franceză, cât şi în română, precum şi alte moduri (conjunctivul, infinitivul, imperativul), acesta este, în unele contexte, purtător al ideii de posterioritate. Conjunctivul (le subjonctif) condiţionează deschiderea unui referenţial posibil: *Je souhaite que vous **partiez** le plus rapidement possible. / Doresc să plecaţi cât mai repede; Je voudrais **avoir terminé** la semaine prochaine. / Aş vrea să fi terminat săptămâna viitoare.*

Imperativul este, în mod natural, „îndreptat spre viitor", deoarece executarea ordinelor se face, desigur, după enunţarea lor, însă un rol important îl au şi deicticele, care plasează acţiunea în viitor [Cf. M. Grevisse, p. 1289, Wagner, Pinchon, p. 339]. Ex.: *Allons* **ce soir** au cinéma; *Partez* **demain** pour Paris. Anume modificatorii *ce soir* şi *demain* conferă imperativului valoarea de viitor. Această valoare a imperativului este utilizată adesea în operele literare:

1. – **Etudions** ce couple-là: je te dirai pourquoi [BPG, p. 135]. / – Împerecherea asta **trebuie** studiată. Am să-ţi spun altă dată de ce [BMG, p. 348].

În exemplul de mai sus semantismul intern al verbului *étudier* şi întrebuinţarea lui la imperativ exprimă posterioritatea.

2. – **N'écrivez pas**, lui dit Eugène, **enveloppez** les billets, **mettez** l'adresse, et **envoyez-**les par votre femme de chambre [BPG, p. 143]. / – **Nu scrie** nimic, îi spuse Eugen. **Pune** banii în plic, adresa deasupra şi **trimite**-i prin cameristă [BMG, p. 358].

Considerăm că în varianta română contextul solicită forma de politeţe *nu scrieţi nimic*, deoarece

BDD-A20769 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:51 UTC)

tânărul Eugen se adresează unei doamne, pe care nu o cunoaşte decât de câteva zile. Acţiunile la imperativ se succed în acest caz, ceea ce accentuează o dată în plus valoarea de viitor.

Grammaire Larousse du français contemporain menţionează: „E de remarcat nepotrivirea *imperativului trecut* în limba franceză:

Aie fini ton travail avant midi! **Soyez partis** avant la nuit sinon vous ne pourrez pas prendre la route" [4, p. 314].

Afirmaţiile gramaticienilor C. Fuchs şi A.-M. Léonard reprezintă o sinteză a celor expuse mai sus:

„[…] la limite entre «temps composés» *stricto sensu* et ces formes [il doit avoir finir; il veut pouvoir finir] n'est pas aussi claire que le laisse entendre la grammaire traditionnelle. […] nous pensons qu'il existe **un continuum** entre les compositions avec *être* et *avoir,* celles avec des auxiliaires de modalité comme *pouvoir, devoir* et enfin celles avec des verbes pleins comme: *Il pense finir"* [3, p. 37].

În concluzie, menţionăm că, exceptând formele verbelor la viitor, limba utilizează numeroase alte mijloace pentru a reda noţiunea universală de viitor. Acestea diferă de la o limbă la alta: *prezentul*, însoţit de deictice, diverse alte construcţii şi perifraze. Exprimarea timpului nu este un apanaj al formei verbale, deşi – pentru interpretarea temporală a unui enunţ – atât micro- cât şi macrocontextul sunt decisive.

BIBLIOGRAFIE

1. Benveniste, E., *Problèmes de linguistique générale*, Paris, Gallimard, 1997, v. 2, 356 p.

2. Constantinovici, E., *Semnificaţia lexicală şi valorile sintagmatice şi aspectual-temporale ale verbului în limba română*, Chişinău, 2001, 183 p.

3. Fuchs, C., Léonard, A.-M., *Vers une théorie des aspects. Le système du français et de l'anglais*, Paris, Mouton, 1979, 423 p.

4. Grammaire Larousse du français contemporain, Paris, 1978, 496 p.

5. Grevisse, M., *Le Bon usage*, Paris, 1991, 1769 p.

6. Imbs, P., *„L'emploi des temps verbaux en français moderne": Etude de grammaire descriptive*, Paris, Klincksieck, 1960, 276 p.

7. Kronning, H., *Modalité, cognition et polysémie: sémantique du verbe modal „devoir"*, Uppsala, 1996, 202 p.

8. Leeman-Bouix, D., *Grammaire du verbe français. Des formes au sens*, Paris, Nathan, 1994, 316 p.

9. Touratier, Ch., *Le système verbal français (Description morphologique et morphématique)*, Paris, A. Colin, 1996, 273 p.

10. Wagner, R.L., Pinchon, J., *Grammaire du français classique et moderne*, Paris, 1977, 648 p.

OPERE LITERARE ŞI ABREVIERI

1. BPG – Balzac H. de, *Le Père Goriot*, Roman, Paris, Garnier-Flammarion, 1966, 256 p.

2. BMG – Balzac H. de, *Moş Goriot*, Roman, trad. de C. Petrescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1972, 351 p.

BDD-A20769 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:51 UTC)